

dr Małgorzata Stec

Uniwersytet Rzeszowski

STATYSTYCZNA OCENA ZMIAN W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM W POLSCE W LATACH 1999–2013

STATISTICAL EVALUATION OF THE CHANGES IN HIGHER EDUCATION IN POLAND IN THE YEARS 1999–2013

Streszczenie

Celem artykułu jest ocena sektora szkolnictwa wyższego w Polsce w latach 1999–2013 oraz wskazanie kierunków jego zmian. Ocenie poddano następujące wskaźniki charakteryzujące sektor szkolnictwa wyższego: liczbę szkół wyższych, liczbę studentów i ich strukturę, kadre akademicką, najbardziej popularne kierunki kształcenia oraz uczelnie wyższe.

Słowa kluczowe: szkolnictwo wyższe, wskaźniki szkolnictwa wyższego, społeczeństwo wiedzy.

Abstract

The aim of the article is to analyze the higher education conditions in Poland in the years 1999–2013 and to indicate directions of its changes. We evaluated the following indicators characterizing the higher education sector: the number of higher schools, number of students and their structure, academic staff, the most popular fields of study and universities.

Key words: higher education, indicators of higher education, knowledge society.

Wprowadzenie

We współczesnym społeczeństwie zasobem podstawowym jest nie tylko praca, kapitał bądź surowce naturalne, ale również wiedza, umiejętności i informacja. Cechy te określają gospodarkę opartą na wiedzy (GOW), a więc taką, w której wiedza staje się bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój społeczno-gospodarczy kraju.

Przemiany, jakie dokonały się w Polsce po 1989 r., obejmowały także zmiany w sferze edukacyjnej. Zmieniająca się sytuacja ekonomiczna kraju spowodowała bowiem nieprzystosowanie się części społeczeństwa do nowych warunków oraz pojawienie się bezrobocia. Przyczyniło się to do innego spojrzenia na wykształcenie. Zaczęto traktować je jako zabezpieczenie przed utratą pracy i bezro-

bociem, a także jako dobrą inwestycję zapewniającą godziwe zarobki i szersze perspektywy zawodowe¹.

Obecnie na szkolnictwo wyższe istotny wpływ mają czynniki związane z integracją europejską oraz postępującą globalizacją². Współczesny świat ciągle zmienia swe oblicze i najtrafniej zjawisko to określa pojęcie „globalna wioska”. Globalizacja świata powiązana jest z powszechnością dostępu do informacji, a tym samym i wiedzy, generując zainteresowanie podwyższaniem wykształcenia.

Układ powiązań społecznych, kulturowych, politycznych i gospodarczych wymusza na dzisiejszym systemie kształcenia realizację nowych celów, innych od tych, jakie dominowały w XX w. Od systemu kształcenia oczekuje się już nie tylko przekazywania wiedzy, ale również umiejętności jej wykorzystywania. Od współczesnego procesu kształcenia oczekuje się, aby przygotował on młodego człowieka do zarządzania własnym życiem, dokonywania przemyślanych i świadomych wyborów na rynku pracy oraz wykorzystywania innowacyjnego myślenia. Organizacja systemu kształcenia powinna zatem stymulować studenta do znalezienia swojego miejsca w otaczającym go świecie³.

Celem artykułu jest ocena zmian w szkolnictwie wyższym w Polsce w latach 1999–2013. Przedstawiono zmiany w tym sektorze w świetle aktów prawnych oraz dokonano oceny wskaźników statystycznych z zakresu szkolnictwa wyższego w badanym okresie.

1. Zmiany w szkolnictwie wyższym w świetle aktów prawnych

Ważną zmianą w systemie szkolnictwa wyższego było przyjęcie we wrześniu 1990 r. ustawy o szkolnictwie wyższym⁴. Na mocy tej ustawy, obok istniejących szkół publicznych, powstały niepubliczne szkoły wyższe, które na przestrzeni kilku lat znacząco się rozwinęły, stając się realną konkurencją dla szkół publicznych. Zróznicowany także został magisterski system studiów poprzez wprowadzenie dwustopniowego systemu kształcenia. Po ukończeniu licencjackich lub inżynierskich studiów I stopnia studenci kontynuują edukację na studiach II stopnia (magisterskich). Inną zmianą o charakterze jakościowym było to, że w ramach istniejących struktur studiów część z uczelni zdecydowała się na wprowadzenie regularnych wykładów w języku obcym. Dla studentów korzystną zmianą było także zwiększenie możliwości wyboru indywidualnego toku studiów.

¹ S. Rębisz, *Szkolnictwo wyższe Europy Środkowowschodniej w okresie transformacji systemowej, przykład Słowacji, Ukrainy, Węgier i Polski*, Wyd. Max-Druk, Rzeszów 2008, s. 145.

² P. Białynicki-Birula, *Tendencje zmian w szkolnictwie wyższym*, „Wiadomości Statystyczne” 2011, nr 1, s. 31.

³ D. Dziewulak, *Szkolnictwo wyższe w świetle raportów edukacyjnych*, „Studia BAS” 2013, nr 3(35), s. 149–174.

⁴ Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, DzU 1990, nr 65.

Na mocy Ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych⁵ od 1998 r. tworzone były wyższe szkoły zawodowe. Ich zadaniem było przygotowywanie studentów do wykonywania konkretnych zawodów. Szkoły te mogły nadawać jedynie tytuły zawodowe licencjata lub inżyniera. Korzystnym zjawiskiem było to, że często powstały one w miastach odległych od dużych ośrodków akademickich, przyczyniając się tym samym do wyrównania szans edukacyjnych młodzieży z rodzin niezamożnych.

Bardzo duży wpływ na proces zmian systemu szkolnictwa wyższego w Polsce miała ogólnoeuropejska inicjatywa nazwana *Deklaracją bolońską*, która została podpisana przez ministrów edukacji 29 państw europejskich. Jest to dokument, który zawiera zadania mające doprowadzić do upodobnienia systemów szkolnictwa wyższego krajów europejskich. Głównym celem *Deklaracji bolońskiej* było utworzenie do 2010 r. Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (European Higher Education Area). Jego realizacją jest⁶:

- przyjęcie systemu kształcenia opartego na dwóch/trzech poziomach kształcenia;
- wprowadzenie systemu przejrzystych i porównywalnych stopni poprzez wdrożenie suplementu do dyplomu,
- promocja mobilności studentów, nauczycieli akademickich, naukowców oraz personelu administracyjnego;
- powszechne stosowanie systemu punktów kredytowych (tj. ECTS-European Credit Transfer System);
- promocja współpracy europejskiej w zakresie zwiększenia poziomu jakości szkolnictwa wyższego;
- promocja europejskiego wymiaru szkolnictwa wyższego, szczególnie w zakresie rozwoju zawodowego, mobilności oraz zintegrowanych programów nauczania, szkolenia i badań.

Realizacja zaleceń *Deklaracji bolońskiej* dotyczyła trzech głównych priorytetów, tj. zapewnienia wysokiej jakości szkolnictwa wyższego dla wszystkich, zwiększenia wskaźnika zatrudnienia absolwentów, poprawy skali oraz jakości w zakresie mobilności⁷.

Konieczność dokonania zmian dostosowujących system szkolnictwa wyższego do systemu bolońskiego spowodowała przyjęcie w lipcu 2005 r. ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, a ustawa ma zastosowanie do publicznych i niepublicznych szkół wyższych.

Potrzeba doprowadzenia do porównywalności przekazywanej wiedzy przez różne uczelnie doprowadziła do wydania Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnic-

⁵ Ustawa z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych, DzU 1997, nr 96.

⁶ A. Kraśniewski, *Proces boloński. Dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe*, Warszawa 2006, s. 2.

⁷ <http://www.nauka.gov.pl>

stwa Wyższego⁸. Wypracowanie metody umożliwiającej porównywanie zdobytego wykształcenia zaowocowało możliwością uznawania dyplomów wydawanych na podstawie przepisów jednego państwa w innym bez konieczności ich nostryfikowania. Jest to korzystne zarówno dla studentów, jak i kadry nauczającej i umożliwiło upowszechnienie różnego rodzaju staży oraz praktyk zawodowych i studenckich.

2. Potencjał szkolnictwa wyższego w latach 1999–2013

Proces zmian dokonujących się w sektorze polskiego szkolnictwa wyższego można zaobserwować, dokonując oceny danych statystycznych publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny. Analiza zebranych danych o liczbie szkół wyższych w latach 1999–2013 pozwala wyszczególnić dwa okresy zmian. Pierwszy miał miejsce w latach 1999–2009, kiedy to w Polsce następował dynamiczny rozwój uczelni wyższych, ich liczba wzrosła z 277 w 1999 r. do 454 w 2009 r. W latach 2009–2012 liczba szkół wyższych utrzymywała się na zbliżonym poziomie, natomiast w 2013 r. nastąpiło ich zmniejszenie w stosunku do okresu poprzedniego (o 15 uczelni), co można odczytywać jako zmianę trendu z rosnącego na malejący (tabela 1).

Tabela 1. Szkoły wyższe według typów

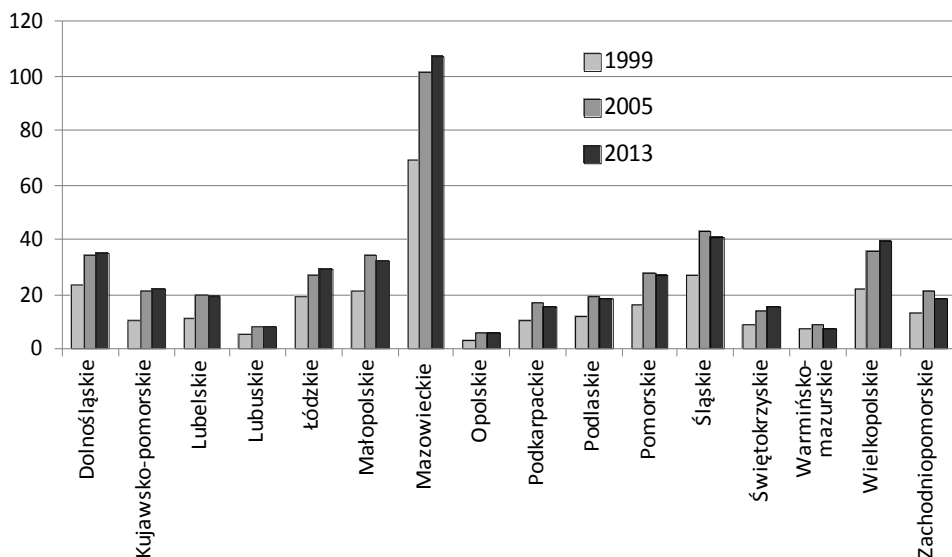
Lata	Szkoły wyższe w Polsce ogółem	w tym								
		uniwersytety ogółem	wyższe szkoły techniczne	wyższe szkoły ekonomiczne	wyższe szkoły rolnicze	wyższe szkoły pedagogiczne	wyższe szkoły artystyczne	wyższe szkoły teologiczne	uniwersytety medyczne	pozostałe szkoły wyższe (w tym państwowe szkoły zawodowe)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1999	277	15	23	94	9	19	21	14	10	72
2000	300	15	23	94	9	19	21	15	10	94
2001	334	17	22	93	9	17	22	10	10	134
2002	367	17	22	94	9	17	22	14	10	162
2003	390	17	22	93	9	17	22	14	10	186
2004	420	17	22	93	9	17	22	14	9	217
2005	438	18	22	95	9	16	22	13	9	234
2006	441	18	22	95	8	17	21	14	9	237
2007	448	18	22	95	8	17	21	16	9	242
2008	449	18	24	83	8	18	21	15	9	253
2009	454	19	23	80	7	18	21	15	9	262

⁸ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, DzU 2011, nr 253.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2010	453	19	23	79	7	18	22	14	9	262
2011	453	19	25	77	7	17	23	14	9	262
2012	453	19	25	76	7	17	23	15	9	262
2013	438	19	25	72	7	15	23	14	9	254

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W szkolnictwie wyższym w badanym okresie dominują uczelnie zawodowe oraz szkoły ekonomiczne. Na podobnym poziomie utrzymuje się liczba szkół technicznych, artystycznych, uniwersytetów, szkół pedagogicznych oraz szkół rolniczych i uniwersytetów medycznych. Wzrost popularności kształcenia na poziomie wyższym spowodował w Polsce duży przyrost osób z dyplomem uczelni wyższej. Doprowadziło to do sytuacji, w której podaż wysoko wykwalifikowanej siły roboczej przekroczyła popyt, co skutkuje pojawieniem się relatywnie wysokiego bezrobocia wśród absolwentów wyższych uczelni. Ponadto duży napływ młodzieży do szkół dających uprawnienia do podejmowania studiów wyższych skutkowało także tym, że studiować zaczęli przeciętni absolwenci szkół średnich, o niewykształconych zainteresowaniach i bliżej nieokreślonych preferencjach zawodowych. Wyższe wykształcenie uległo więc dewaluacji, a proces ten trwa nadal. Ponadto szybki wzrost liczby niepublicznych uczelni nie przełożył się na jakość kształcenia. To sprawia, że wielu absolwentów nie nabywa umiejętności pozwalających na bycie konkurencyjnym na rynku pracy.

Rys. 1. Liczba szkół wyższych w przekroju województw (wybrane lata)

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Najwięcej uczelni wyższych w Polsce zlokalizowanych jest w województwie mazowieckim, które jest zdecydowanym liderem, a dysproporcja pomiędzy pozostałymi województwami jest znacząca. W mazowieckim jest ponad dwukrotnie więcej szkół wyższych niż w którymkolwiek z pozostałych województw. Na kolejnych miejscach znalazły się województwa: śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie, ale różnice nie są już tak znaczące, jak ma to miejsce w przypadku województwa mazowieckiego (rys. 1).

Pod względem liczebności kadry dydaktycznej, podobnie jak ma to miejsce w przypadku liczby szkół wyższych, można zaobserwować dwa kierunki zmian – wzrostowy do roku 2010, a następnie spadkowy do roku 2013 (tabela 2).

Tabela 2. Kadra szkół wyższych*

Lata	Nauczyciele akademicy ogółem	Profesorowie	Adiunkci	Asystenci	Liczba studentów/ 1 nauczyciela
2002	86 993	19 208	31 128	18 245	20,6
2003	89 842	20 257	32 361	18 206	20,6
2004	91 558	20 765	33 509	18 042	20,9
2005	97 702	22 570	36 276	18 100	19,9
2006	98 262	22 188	38 373	15 723	19,6
2007	99 221	22 582	39 706	14 726	19,4
2008	100 137	23 004	41 078	14 134	19,1
2009	101 561	23 653	42 254	13 442	18,5
2010	101 627	23 794	42 791	12 816	17,9
2011	100 808	23 922	42 449	12 374	17,2
2012	100 738	23 934	42 652	12 084	16,6
2013	98 497	23 414	41 941	11 866	15,7

* brak danych za lata 1999–2001

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W latach 2002–2010 ogólna liczba nauczycieli akademickich na polskich uczelniach wyższych systematycznie wzrastała, osiągając poziom ponad 100 tys. nauczycieli. W 2002 r. najwięcej było adiunktów (ponad 31 tys.), a następnie profesorów (ponad 19 tys.). Taka struktura zatrudnionych w szkolnictwie wyższym utrzymała się również w następnych latach.

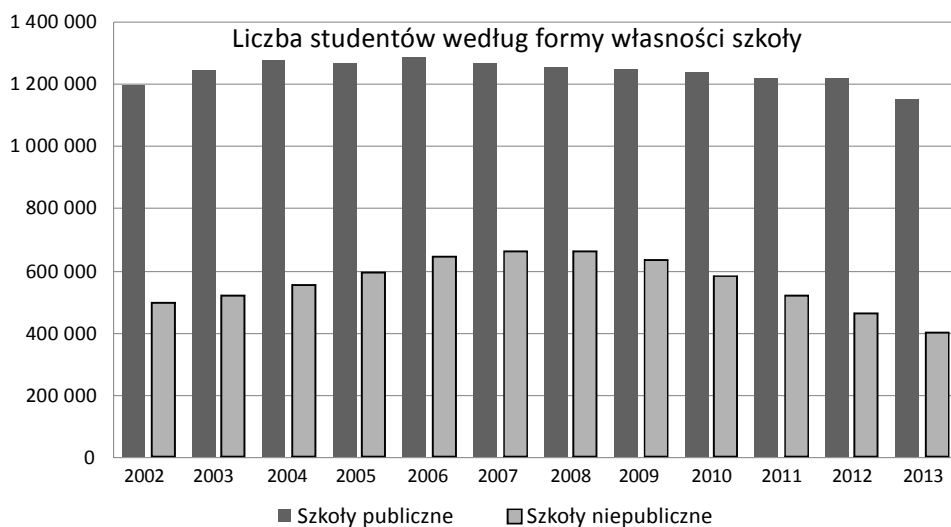
W latach 1999–2013 systematycznie zmniejsza się liczba studentów przypadająca na 1 nauczyciela akademickiego, z 20,6 w 2002 r. do 15,7 w 2013 r. Należy uznać to za korzystne zjawisko, sprzyjające poprawie jakości kształcenia.

Ważnym wskaźnikiem charakteryzującym szkolnictwo wyższe jest liczba studentów. Tabela 2 przedstawia zmiany w liczbie studentów w Polsce w latach 1999–2013 oraz obliczone na jej podstawie miary dynamiki.

Tabela 3. Liczba studentów w Polsce w latach 1999–2013

Lata	Liczba studentów w tys.	Przyrosty		Indeksy dynamiki	
		jednopodstawowe (1999 = 100)	łańcuchowe	jednopodstawowe (1999 = 100)	łańcuchowe
1999	1421,3	0,0	–	1,000	–
2000	1572,5	151,3	151,3	1,106	1,106
2001	1706,5	285,2	133,9	1,201	1,085
2002	1789,1	367,8	82,6	1,259	1,048
2003	1846,5	425,2	57,4	1,299	1,032
2004	1912,8	491,6	66,4	1,346	1,036
2005	1939,9	518,6	27,1	1,365	1,014
2006	1927,7	506,4	–12,2	1,356	0,994
2007	1922,7	501,4	–5,0	1,353	0,997
2008	1911,5	490,2	–11,2	1,345	0,994
2009	1880,2	459,0	–31,3	1,323	0,984
2010	1817,5	396,3	–62,7	1,279	0,967
2011	1736,6	315,3	–80,9	1,222	0,955
2012	1675,8	254,5	–60,8	1,179	0,965
2013	1548,7	127,5	–127,1	1,090	0,924

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Rys. 2. Liczba studentów według formy własności szkoły wyższej

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W latach 1999–2005 liczba studentów systematycznie wzrastała z 1421,3 tys. w 1999 do 1939,9 tys. w 2005 r. Począwszy od 2006 do 2013 r., wartość analizowanego wskaźnika z roku na rok spadała, osiągając wielkość 1548,7 tys. w ostatnim badanym okresie. Wydaje się, że przyczyn tego stanu można poszu-

kiwać w zmianach demograficznych związanych z niżem demograficznym. W stosunku do roku przyjętego za podstawę (1999 rok) można zauważyć we wszystkich badanych latach tendencję wzrostową wskaźnika liczby studentów, jednak wartości przyrostów jednopodstawowych i indeksów dynamiki jednopodstawowych są zróżnicowane. Największy wzrost liczby studentów w stosunku do roku 1999 obserwuje się w 2005 (wzrost o 518,6 tys., czyli 36,5%), natomiast w 2013 wzrost już tylko o 127,5 tys., czyli o 9%. Największy spadek liczby studentów w stosunku do roku poprzedniego obserwuje się w 2013 (spadek o 127,1 tys. osób, czyli o 7,6%). Średnie tempo zmian liczby studentów w Polsce w latach 1999–2013 wyniosło 1,006, co oznacza, że w badanym okresie liczba studentów wzrastała średniorocznie o około 0,6%.

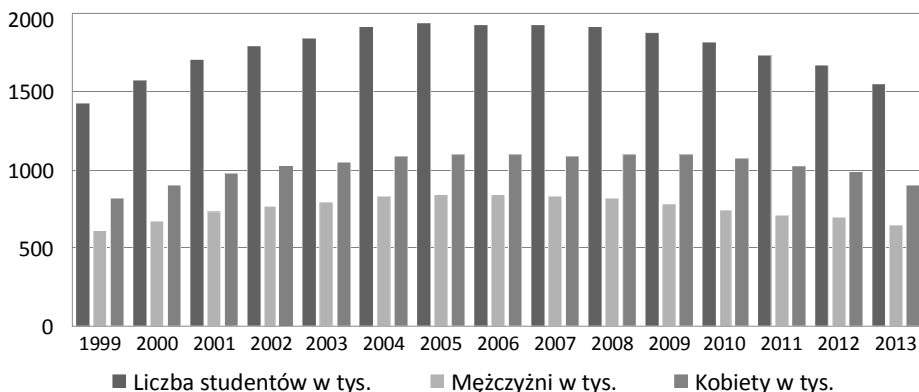
Uczelniami o największej liczbie studentów w Polsce są przede wszystkim publiczne uniwersytety oraz uczelnie techniczne. Dużą popularnością cieszy się także Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego oraz Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Liczba studiujących na największych uczelniach w Polsce w 2013 r. wynosiła 541,5 tys. osób, co stanowiło około 35% ogółu studentów (tabela 4).

Tabela 4. Uczelnie w Polsce o największej liczbie studentów w 2013 r.

Uczelnia	Miejsce	Liczba studentów	Udział w ogólnej liczbie studentów w %
Uniwersytet Warszawski	Warszawa	46 125	3,0
Uniwersytet Jagielloński	Kraków	42 374	2,7
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	Poznań	40 633	2,6
Uniwersytet Łódzki	Łódź	36 734	2,4
Politechnika Wrocławska	Wrocław	34 428	2,2
Politechnika Warszawska	Warszawa	34 135	2,2
Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica	Kraków	33 244	2,1
Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Toruń	28 034	1,8
Uniwersytet Gdański	Gdańsk	27 640	1,8
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski	Olsztyn	27 470	1,8
Uniwersytet Śląski w Katowicach	Katowice	26 908	1,7
Politechnika Śląska	Gliwice	26 706	1,7
Uniwersytet Wrocławski	Wrocław	26 239	1,7
Politechnika Gdańska	Gdańsk	24 781	1,6
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	Warszawa	23 167	1,5
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	Lublin	21 794	1,4
Politechnika Poznańska	Poznań	20 688	1,3
Uniwersytet Ekonomiczny	Kraków	20 429	1,3
Razem		541 529	35,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Szkoły wyższe i ich finanse w 2013 roku*, GUS, Warszawa 2014, s. 26.

Strukturę studentów w Polsce według płci w latach 1999–2013 prezentuje rys. 3.

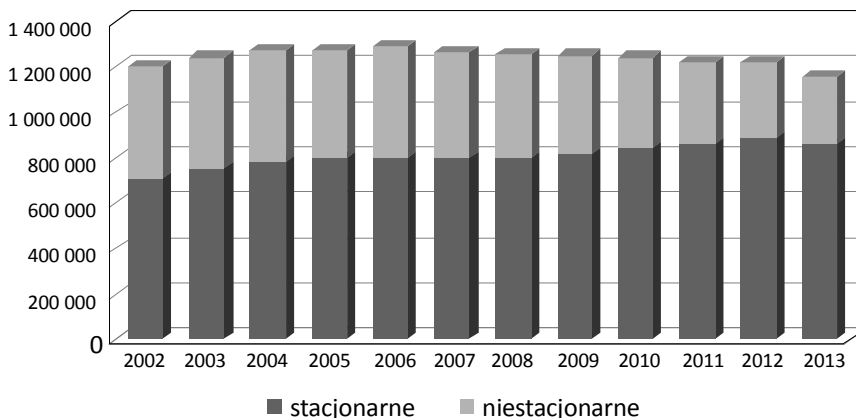

Rys. 3. Struktura studentów w Polsce według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W przypadku struktury studentów według płci w Polsce w latach 1999–2013 dominują kobiety. W roku 1999 ich liczba wynosiła 812,4 tys., co stanowiło około 57,2% ogółu studentów, natomiast w 2013 liczba studentek kształtowała się na poziomie 904,4 tys., czyli 58,4% ogółu studiujących.

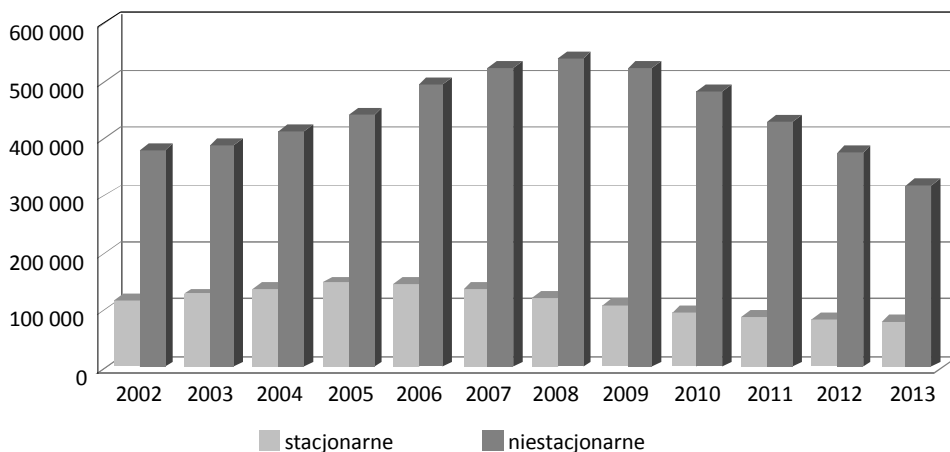
Studenci mogą kształcić się w trybie stacjonarnym bądź niestacjonarnym. Preferowanym trybem kształcenia przez studentów uczelni publicznych jest tryb stacjonarny. W latach 2002–2013 wzrasta liczba studentów wybierających ten tryb kształcenia, natomiast spada zainteresowanie studiowaniem w trybie niestacjonarnym, co zapewne ma związek z ich odpłatnością.

Rys. 4. Studenci uczelni publicznych według trybu studiowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Odwrotną prawidłowość zauważa się w przypadku uczelni niepublicznych. Preferowanym trybem kształcenia przez studentów tych uczelni jest tryb niestacjonarny.

Rys. 5. Studenci uczelni niepublicznych według trybu studiowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W roku akademickim 2013/2014 najbardziej popularnymi kierunkami studiów były kierunki: ekonomiczne i administracyjne (20,2% ogółu studentów), społeczne (9,8%) oraz pedagogiczne (9,4%). W stosunku do lat poprzednich, pomimo ciągle dużej popularności, procentowy udział studentów studiujących na tych kierunkach w ogólnej liczbie studentów zmniejsza się. Wzrasta natomiast zainteresowanie kierunkami z grupy ochrony i bezpieczeństwa, architektury i budownictwa oraz inżynieryjno-technicznymi. Nadal jednak uczelnie opuszcza zbyt dużo humanistów bądź specjalistów od marketingu i zarządzania, pomimo tego że rynek pracy od wielu lat jest nimi już nasycony. Obecnie potrzeba większej liczby inżynierów, ale ten typ kształcenia jest kosztowniejszy i dla części niepublicznych szkół nieopłacalny.

Tabela 5. Studenci według kierunków studiów (w% ogółu studentów)

Grupa kierunków	2005/2006	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
1	2	3	4	5	6
Pedagogiczne	10,5	11,8	11,2	10,4	9,4
Artystyczne	1,1	1,6	1,8	2,0	2,1
Humanistyczne	8,0	7,5	7,2	7,0	6,8
Społeczne	12,8	12,0	11,2	10,5	9,8
Ekonomiczne i administracyjne	21,4	22,6	21,9	20,9	20,2
Prawne	2,8	3,2	3,2	3,3	3,5
Biologiczne	0,7	1,8	1,8	1,7	1,5

1	2	3	4	5	6
Fizyczne	1,6	1,5	1,5	1,6	1,6
Matematyczne i statystyczne	0,8	0,9	1,0	1,1	1,1
Informatyczne	4,4	4,0	4,0	4,3	4,6
Architektury i budownictwa	2,8	4,2	4,7	5,0	5,1
Inżynieryjno-techniczne	7,5	7,2	7,7	8,3	8,9
Rolnicze, leśne i rybactwa	1,9	1,5	1,4	1,4	1,3
Medyczne	4,0	7,2	7,2	7,6	8,1
Usług dla ludności	2,1	3,6	3,5	3,3	3,2
Ochrony i bezpieczeństwa	0,2	1,5	2,3	3,2	3,9
Ochrony środowiska	2,7	1,5	1,6	1,7	1,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: *Szkoły wyższe i ich finanse*, GUS, wydania za lata 2006–2014.

Należy zauważyć, że z roku na rok systematycznie wzrasta w Polsce liczba studentów cudzoziemców. O ile w roku akademickim 2000/2001 studiowało ich 6563, to już w roku 2013/2014 aż 35 983 osoby, czyli o 448% więcej niż w okresie bazowym. Wskaźnik średniego tempa zmian liczby studentów cudzoziemców w analizowanym okresie wyniósł około 1,14, co oznacza, że w latach akademickich 2000/2001–2013/2014 liczba studentów cudzoziemców wzrastała średniorocznie o około 14% (tabela 6). Miało to niewątpliwie związek z przystąpieniem Polski do UE, realizacją programów wymiany studentów między europejskimi uczelniami (Erasmus, Sokrates), zmianą podejścia uczelni, które zaczęły aktywnie werbować zagranicznych kandydatów, postrzeganych jako element podnoszący prestiż placówki, oraz liberalizacją polskich przepisów imigracyjnych. Dobra sytuacja gospodarcza połączona ze wzmożoną emigracją polskich pracowników za granicę stwarzała studentom cudzoziemcom lepsze perspektywy znalezienia interesującej pracy w Polsce po ukończeniu studiów⁹.

Tabela 6. Liczba studentów cudzoziemców w latach akademickich 2000/2001–2013/2014 i ich dynamika

Rok akademicki	Studenci cudzoziemcy	Indeksy jednopodstawowe (2000/2001 = 100)	Indeksy łańcuchowe
1	2	3	4
2000/2001	6563	1,00	–
2001/2002	7380	1,12	1,12
2002/2003	7608	1,16	1,03
2003/2004	8106	1,24	1,07
2004/2005	8829	1,35	1,09

⁹ M. Matkowska, *Sytuacja studentów cudzoziemców w Polsce*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, nr 1, www.wneiz.pl/nauka_wneiz/sip/sip18-2010/SiP-18-6.pdf (dostęp: 12.06.2015); P. Hut, E. Jaroszevska, *Studenci zagraniczni w Polsce na tle migracji edukacyjnych na świecie*, <http://www.isp.org.pl/uploads/pdf/772873926.pdf> (dostęp: 10.06.2015).

1	2	3	4
2005/2006	10 096	1,54	1,14
2006/2007	11 753	1,79	1,16
2007/2008	13 695	2,09	1,17
2008/2009	15 862	2,42	1,16
2009/2010	17 000	2,59	1,07
2010/2011	21 474	3,27	1,26
2011/2012	24 253	3,70	1,13
2012/2013	29 172	4,44	1,20
2013/2014	35 983	5,48	1,23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: *Szkoły wyższe i ich finanse*, GUS, Warszawa 2014.

Najliczniejszą grupę cudzoziemców studiujących w Polsce stanowili studenci z Europy – łącznie 29,2 tys. osób (81,1%), w tym głównie z Ukrainy – 15,1 tys. (42,0%) i Białorusi – 3,7 tys. (10,3%). Najwięcej studentów cudzoziemców studiuje w Warszawie (10,8 tys.), Krakowie (4,3 tys.), w Lublinie (3,1 tys.) oraz Wrocławiu (2,9 tys.)¹⁰.

Osoby niepełnosprawne wśród ogółu studentów nie stanowią dużego udziału. Odsetek tych studentów kształtował się w granicach od 1,1% w 2005 do 2,51% w 2013 r.

Tabela 7. Studenci niepełnosprawni*

Lata	Studenci niepełnosprawni			Odsetek ogółu studentów
	ogółem	studia stacjonarne	studia niestacjonarne	
2005	14 510	9139	5371	1,10
2006	19 923	11 477	8446	1,55
2007	22 988	12 569	10 419	1,82
2008	25 265	13 089	12 176	2,02
2009	24 975	14 552	13 423	2,00
2010	30 096	15 872	14 224	2,43
2011	30 249	16 394	13 855	2,48
2012	31 613	17 579	14 034	2,60
2013	28 940	16 755	12 185	2,51

* brak danych za lata 1999–2004

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: *Szkoły wyższe i ich finanse*, GUS, wydania za lata 2005–2014.

Wzrost liczby studentów niepełnosprawnych wynika z faktu, że od 2011 r. szkoły wyższe są zobowiązane do stwarzania niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych. Uczelnie publiczne otrzymują z budżetu państwa dotację, którą mogą przeznaczyć na finan-

¹⁰ *Szkoły wyższe i ich finanse*, GUS, Warszawa 2014, s. 38.

sowanie kosztów realizacji inwestycji służących kształceniu niepełnosprawnych studentów i doktorantów, na specjalistyczne szkolenia, wyposażenie wypożyczalni sprzętu dla niepełnosprawnych, zakup specjalistycznych urządzeń, materiałów dydaktycznych i naukowych dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych czy transport między obiektami dydaktycznymi uczelni¹¹.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej oceny zmian sektora szkolnictwa wyższego w Polsce w latach 1999–2013 można zauważyć, że:

- w latach 1999–2009 następował dynamiczny rozwój uczelni wyższych, ich liczba wzrosła z 277 w 1999 do 454 w 2009 r. W latach 2009–2012 obserwuje się okres stagnacji, kiedy liczba szkół wyższych utrzymywała się na zbliżonym poziomie, a od 2013 ma miejsce zmniejszenie się liczby uczelni;
- liderem pod względem liczby uczelni wyższych w Polsce jest województwo mazowieckie oraz śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie;
- liczba studentów w latach 1999–2005 systematycznie wzrastała, natomiast począwszy od 2006 do 2013 spadała z roku na rok;
- struktura nauczycieli akademickich nie uległa istotnym zmianom, trzon kadry akademickiej stanowią adiunkci i profesorowie;
- w strukturze studentów według płci w Polsce w latach 1999–2013 przeważają kobiety;
- preferowanym trybem kształcenia przez studentów uczelni publicznych jest tryb stacjonarny;
- w roku akademickim 2013/2014 najbardziej popularnymi kierunkami studiów były kierunki: ekonomiczne i administracyjne, społeczne oraz pedagogiczne. Wzrasta natomiast zainteresowanie kierunkami z grupy ochrona i bezpieczeństwo, architektura i budownictwo oraz inżynierjno-technicznymi;
- z roku na rok systematycznie wzrasta w Polsce liczba studentów cudzoziemców. W roku 2013/2014 studiowało ich ponad pięciokrotnie więcej w niż w początkowym okresie badania;
- nieznaczny odsetek ogółu studentów stanowią osoby niepełnosprawne.

W najbliższych latach, na skutek niekorzystnych zmian demograficznych, zmniejszająca się liczba studentów może spowodować istotne zmiany w sektorze szkolnictwa wyższego. Może to być bezpośrednią przyczyną problemów finansowych nie tylko części uczelni niepublicznych oferujących odpłatne kształcenie, ale również uczelni publicznych cieszących się niższą renomą wśród młodzieży. Taki stan będzie potęgował potrzebę konkurencyjności o studenta, dbania o wysoki poziom kształcenia oraz dostosowywania oferty studiów do potrzeb rynku pracy.

¹¹ www.nauka.gov.pl/wsparcie-niepelnosprawnych-studentow-i-doktorantow/wsparcie-niepelnosprawnych-studentow-i-doktorantow.htm (dostęp: 10.06.2015).

Bibliografia

- Białynicki-Birula P., *Tendencje zmian w szkolnictwie wyższym*, „Wiadomości Statystyczne” 2011, nr 1.
- Dziewulak D., *Szkolnictwo wyższe w świetle raportów edukacyjnych*, „Studia BAS” 2013, nr 3(35).
- Hut P., Jaroszevska E., *Studenci zagraniczni w Polsce na tle migracji edukacyjnych na świecie*, <http://www.isp.org.pl/uploads/pdf/772873926.pdf> (dostęp: 10.06.2015).
- <http://www.nauka.gov.pl>
- Kraśniewski A., *Proces boloński. Dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe*, Warszawa 2006.
- Matkowska M., *Sytuacja studentów cudzoziemców w Polsce*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, nr 1, www.wneiz.pl/nauka_wneiz/sip/sip18-2010/SiP-18-6.pdf (dostęp: 12.06.2015).
- Rębisz S., *Szkolnictwo wyższe Europy Środkowowschodniej w okresie transformacji systemowej, przykład Słowacji, Ukrainy, Węgier i Polski*, Wyd. Max-Druk, Rzeszów 2008.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, DzU 2011, nr 253.
- Szkoły wyższe i ich finanse w 2013 roku*, GUS, Warszawa 2014.
- Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, DzU 1990, nr 65.
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych, DzU 1997, nr 96.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, DzU 2005, nr 164.